- 2 -

לאפוקי מדרבי יוסי, שלשה *מפירין את הנדר במקום שאין חכם לאפוקי מדרבי יהודה דתניא הפרת נדרים בג' ר' יהודה אומר אחד מהם חכם במקום שאין חכם כגון מאן? אמר רב נחמן כגון אנא, ר' יהודה אומר אחד מהן חכם מכלל דהנך כל דהו? אמר רבינא [א] דמסברי ליה וסברי: רבי יוסי אומר אפילו יש שם כ"ג כו': אמר רב חננאל אמר רב אין הלכה כרבי יוסי פשיטא *יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא [ב] נמוקו עמו קמ"ל, תפשוט מהא דהך קמייתא משמיה דשמואל איתמר דאי משמיה דרב תרתי למה לי *חדא מכלל דחבירתה איתמר: **מתני'** *השוחט את הבכור *ונודע שלא הראהו, מה שאכלו אכלו ויחזיר להם [ג] הדמים, ומה שלא אכלו הבשר יקבר ויחזיר [ד] את הדמים, וכן *השוחט את הפרה ומכרה ונודע שהיא טרפה מה שאכלו אכלו ומה שלא אכלו הם יחזירו לו את הבשר והוא יחזיר להם את הדמים, מכרוהו לעובד כוכבים או הטילוהו לכלבים ישלמו [ה] דמי טרפה: **גמ'** ת"ר המוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור, פירות ונמצא טבלים, יין ונמצא יין נסך, מה שאכלו אכלו ויחזיר להם את הדמים, ר' שמעון בן אלעזר אומר דברים שהנפש קצה בהן יחזיר להן את הדמים ושאין הנפש קצה בהם ינכה להם את הדמים, ואלו הן דברים שהנפש קצה בהן: נבילות וטריפות שקצים ורמשים, ואלו הן דברים שאין הנפש קצה בהן: בכורות טבלים ויין נסך. בכור, [ו] ולימא ליה מאי אפסדתך לא צריכא כגון דזבין ליה ממקום מומא דא"ל אי לאו [ז] דאכלת הוה מחוינא ליה ושרי ניהליה, כרבי יהודה. טבלים הוה מתקיננא להו ואכלנא להו. יין נסך על ידי תערובת וכרשב"ג *דתנן יין נסך שנפל לבור, כולו אסור בהנאה, רבן שמעון בן גמליאל אומר ימכר כולו לעובדי כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו:

הדרן עלך כל פסולי המוקדשין

על אלו מומין *שוחטין את הבכור נפגמה אזנו מן (א) החסחוס אבל לא (ב) [ח] מן העור נסדקה אע"פ שלא חסרה, ניקבה מלא כרשינה או שיבשה, איזהו יבשה *כל שתנקב ואינה מוציאה טיפת דם ר' יוסי בן המשולם אומר יבשה שתהא נפרכת: **גמ'** אמאי, פסח ועור כתיב. כתיב נמי כי יהיה בו מום ואימא כי יהיה בו מום כלל, פסח או עור פרט, כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט פסח ועור אין מידי אחרינא לא? כל מום רע חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינן חוזרין אף כל מומין שבגלוי ואינן חוזרין, ואימא מה הפרט מפורש מומין שבגלוי [ט] ובוטל ממלאכתו ואינו חוזר אף כל מומין שבגלוי ובוטל ממלאכתו ואינו חוזר אלמה תנן נפגמה אזנו מן החסחוס [י] אלא מן העור? כל מום רע ריבויא הוא, אי הכי מומין שבסתר נמי אלמה תנן *חוטין החיצונות שנפגמו [יא] ושנגממו והפנימיות שנעקרו

נעקרו

א) [החסחוס כך איתא במשנה שבמשניות וכן איתא בהרא"ש]

לאפוקי מדרבי יוסי · דמתני': במקום שאין חכם · הא יש חכם הוא לבדו מתירו: כגון מאן · האי אותו חכם: מכלל דהני תרי כל דהו · בתמיה כלומר אפי' עמי הארץ השנים ועמי הארץ היאך ראויין להצטרף [יב]: דמסברי להו · טעמי הלכות נדרים וסברי ואותו חכם ילמד את השנים: מהו דתימא · הא קיימא לן במסכת גיטין (דף סז.) רבי יוסי נימוקו עמו ותיהוי הלכתא כוותיה: נימוקו · טעמו שהיה מביא טעם לדבריו כל שעה: תפשוט מהא · דאמר רב חננאל משמיה דרב אין הלכה כר' יוסי תפשוט דהך קמייתא דאמר רב יהודה לעיל ספק משמיה דרב ספק משמיה דשמואל ג' מתירין את הבכור תפשוט משמיה דשמואל איתמר, דאי משמיה דרב תרתי למה ליה למימר לרב תרתי זימני דשלשה מתירין את הבכור ואין הלכה כר' יוסי: **מתני'** השוחט את הבכור · ומכר מבשרו: ונודע שלא הראהו · לחכם: מה שאכלו · הלוקחים אכלו: ויחזיר להם הדמים · משום קנס דאיסור [יג] [ספק הוא]: הבשר יקבר · דבכור תם אסור בהנאה: מכרוהו · הלוקחים לעובדי כוכבים הואיל ולא גרם להו איסורא ישלמו לו דמי בשר טריפה בזול והוא יחזיר להם המותר: **גמ'** קצה · מואסת כמו ואקוץ בם (ויקרא כ): יחזיר להם כל הדמים · דכל מה שאכלו אינו נהנה להם משעה שטדע להם: ינכה · והוא יטול *קצת [יד] בתמיה: ולימא ליה · ישראל לכהן שמכר מה אפסדתך הלא אם היה הבשר בידך היה טעון קבורה שהרי תם שחטתו: כגון דזבין ליה · כהן השוחט מקום המום לישראל: דאמר ליה · כהן אם היה בידי הוה מחזינא ליה כמו שהוא שחוט: כר' יהודה · דאמרינן בפרק עד כמה (לעיל כח.) השוחט את הבכור ואחר כך הראה את מומו רבי יהודה מתיר: טבלים · אמאי יטול [טו] קצת לימא [טז] ליה מוכר ללוקח אי לאו דאכלתנהו הוה מתקנינא להו: יין נסך · אמאי יטול קצת [ומשני] כגון דלא זבין ליה יין נסך גופיה אלא עירבו עם יין כשר ומכרן [יז] (לימא) ליה אי הדרתיה ניהלי הוה מזבינא ליה לעובדי כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו:

הדרן עלך כל פסולי המוקדשין

על אלו מומין · החסחוס · תנוך האוזן שקורין טנדרו"ן: אבל לא מן העור · דהדר בריא ולא הוי מומא והאי עור היינו אליה רכה של אוזן: פגימה · איכא בלא חסרון אבל סדק משמע נמי בלא חסרון: נפרכת · כשממשמשין בה: **גמ'** ואמאי, פסח ועור כתיב · שישחוט בכור עליהן ומידי אחרינא לא דכתיב וכי יהיה בו מום פסח ועור וסמיך ליה בשעריך תאכלנו דהיינו בלא הקרבה: ומשני כתיב נמי כי יהיה בו מום · דמשמע נמי מומין אחריני: ובטל נמי ממלאכתו · כגון פסח בטל מהילוך ועור בטל מראייה: אלמה תנן נפגמה אזנו · הוי מום הא איכא בטילה משמיעה: ריבויא היא · דכתיב כל ולא דרשינן ליה בכלל ופרט: אי הכי · דריבויא הוא מומין שבסתר נשחוט נמי עלייהו: חוטין · ייגלב"ש: חיצונות · שבאמצע הפה: שנפגמו · שחסרו מעט: שנגממו · שנחתכו בסכין ברוחבו ולא חיסרו אלא כעין סדק: הפנימיות · מונסליר"ש:

מום

א) ליה מאי אפסדתך ומשני דא"ל מוכר וכו' נ"ק ב) נ"א דאמר ליה אי כו' נ"ק

מפירין את הנדר · ליכא דקרא נקט אבל גבי חכם שייך לשון התרה וכן בהמוכר את הספינה (ב"ב דף קכ:) גבי בת קול דקאמר ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי: **רבי** יהודה אומר אחד מהם חכם מכלל דהנך כל דהו אמר רבינא דמסברי להו וסברי · כ"כ ברוב הספרים ויש ספרים דגרסי כגון מאן אמר רב נחמן כגון אנא [טו] משמע מתוך לשון הקונט' שכך גרים וקשה היכי פריך עלה מכלל דהנך כל דהו אימא [טז] לא אלא שפתותים מדרב נחמן וא"ת לאידך גירסא נמי מנא ליה כל דהו דלמא מכלל דהנך פתותים ממומחה אבל כל דהו לא וי"ל דפשיטא ליה דהכא דר' יהודה לאו כחכם דלעיל דאיירי במומחה דאפי' רבי יהודה מודה דיחיד מומחה מתיר את הנדר [יז] וכאן דלא איירי *במומחה מה שיעור [יח] טעון לאידך ומיהו קשה דא"כ מנא ליה דאתי לאפוקי מדרבי יהודה כיון דרבי יהודה לא איירי במומחה דלמא רבי חייא בר אבא [יט] מודה דבעינן אחד מהם כחכם דר' יהודה ודוחק לומר דג' מפירין את הנדר משמע ליה שלשתן שוין: **ויין** נסך · אע"ג דבפ' ג' דהוריות (דף יא.) קאמר דסתמו הוי אפיקורוס ביין נסך כמו בנבילות מ"מ לא חשיב נפש קצה בו ועוד דהכא מסקינן על ידי תערובות:

הדרן עלך כל פסולי המוקדשין

מן החסחוס · לשון תנוך הוא כמו ראשי כנפים [כ] והחסחין בפרק כילד צולין (פסחים פד.) *ובדל האוזן מתרגם חסחוס דאודנא (עמוס ג): **מה** הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינן חוזרין · כה"ג דרשינן בפ"ק דקדושין (דף כה.) גבי שן ועין וא"ת ומ"ט לא הוי הכא מומא כשנפלה שינו כיון דחשיב מום שבגלוי ואינו חוזר דלקמן בפרק מומין אלו (דף מד.) לא פסלינן ניטלו שיניו גבי אדם אלא משום מראית העין דאינו שוה בזרעו של אהרן מכלל דבבהמה כשר ואפי' גבי אדם לא מיפסל בשן אחד ודוקא בחוטין המיטות שנפגמו ושנגממו ובפנימיות שנעקרו [כא] יגליב"ש בלע"ז כדפירש בקונטרס קאמר בסמוך גבי בהמה דהוי מום אבל ניטלו שיניים לא וי"ל דשאני גבי עבד דגלי קרא אבל הכא שכך דרך שהשיניים נופלות מחמת זקנה לא הוי כעין פסח ועור ומיהו צריך טעם אחר דה"נ עיניו מחמת זקנה וא"ת מאי שנא דהכא על אזנו וחרשו חשיב מום התם [כב] ועבד יוצא לחירות דהוי מום שבגלוי ואינו חוזר ולקמן בפרק [כג] אלו מומין (דף מג:) תנן חרש שוטה (וקטן) פסולין באדם וכשרין בבהמה [כד] *באדם לא מיפסלי אלא משום דאינו שוה בזרעו של אהרן כדמפרש לקמן [כה] *בין חרש בידי אדם לחרש בידי שמים וי"ל דגבי עבד גלי רחמנא דבדבר קל חשיב מום לצאת בו לחירות [כו] שמשתחרר בשינו:

נעקרו

נז א מיי' פ"ג מהלכות בכורות הלכה ט ופט"ז מהלכות מכירה הלכה יב סמג עשין ריא וטוש"ע יו"ד סי' שו סעיף ב וטור ש"ע ח"מ סי' רלד סעיף א:

נח ב מיי' פט"ו מהלכות מכירה הלכה יב טוש"ע ח"מ סי' רלד סעי' ב [טוש"ע יו"ד סי' קיט סעיף יג]:

נט ג מיי' פט"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה כט טוש"ע יו"ד סי' קלד סעיף ב:

א ד מיי' פ"ז מהלכות ביאת מקדש הלכה ב טור יו"ד סי' שט:

נ"א במומחה פריך שפיר מה שיעור כו' נ"ק

[לכאורה נ"ל שתירין דהא קאי לפרש מדלעיל בסמוך על ג' מתירין ועי' תוס' דהכא ד"ה מפירין ליכא דקרא וכו']

[ברכות פ: וש"נ]

[מגילה כט: וש"נ]

[ומכרו כ"א במשנה שבמשניות וברמב"ם]

[חולין מז.]

צ"ל ולאו

ולא מפלגי

שיטה מקובצת

[א] רבינא דמסברי להו וסברי: [ב] דהימא ר' יוסי נמוקו: [ג] להם את הדמים: [ד] ויחזיר להם את: [ה] ישלמו לו דמי: [ו] בכור ינכה ולימא: [ז] לאו דאכלתיה הוה כו' ושרי לי ניהליה: [ח] לא מן העור: [ט] שבגלוי ובטל ממלאכתו כו' שבגלוי ובטל: [י] החסחוס אבל לא מן: [יא] שנפגמו או שנגממו: [יב] להצטרף דהא כליתנהו דמי: [יג] דאיסור ספי להו הס"ד: [יד] קצת בכור ינכה לו מן הדמים ומ"מ הוא יטול קצת בתמיה: [טו] אנא ומשמע מתוך: [טז] אימא דלמא לעולם כל דהו לא: [יז] הנדר וכיון דלא: [יח] שיעור ניתן לאינך: [יט] אבא נמי מודה: [כ] כנפים והסחוסין: [כא] שנעקרו דהיינו יונבש: [כב] התם גבי עבד רוצא: [כג] בפ' מומין אלו: [כד] ובאדם נמי לא: [כה] לקמן ואין לחלק בין: [כו] לחירות כגון שמשתחרר:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בכור ינכה ולימא ליה: (ב) במשנה אבל לא מן העור:

רבינו גרשום

לאפוקי מדר' יהודה דלא בעינן אחד מהם חכם: דמסברי להו וסברי דלא ליהוו עמי הארץ גמורין: תיפשוט מהא דמדהא איתמר משמיה דרב ש"מ דהך קמייתא דאמרינן ספק משמיה דרב ספק משמי' דשמואל דודאי דשמואל היא דאי ההיא נמי משמיה דרב והכא נמי אמר רב הלכה כר' יוסי אלא דאפי' ג' בני כנסת מתירין היינו קשייתא תרי זימני למה לי למימר · לא ודאי לא איתמר אלא חדא משמיה דרב ואידך מכללא · מדוקיא דההיא איתמר אליבא דרב: ויחזיר להם את הדמים דקנסוה רבנן: הן יחזירו לו את הבשר שמיתר בהנאה שרשאי למוכרו לעובד כוכבים: מכרוהו הלוקחין את הבשר לעובד כוכבים ביוקר או הטילוהו לכלבים ועדיין לא נתנו הדמים ישלמו לו דמי טרפה שהיא בזול ולא ישלמו לו כל הדמים שנטלו ממנה לפי שהוא מכר טרפה מדעתו: ינכה להם מן הדמים כנגד מה שאכלו והשאר יחזיר: בכור אמאי ינכה לו מן הדמים לימא ליה הלוקח מאי אפסידתך דאכלתיה והא אי אהדרתיה ניהלך לא הוי תקנה אלא יקבר · כגון דזבין ההוא אבר דהוה ביה מומא ואכליה ומשום הכי ינכה ליה מן הדמים: דאמר ליה אי לאו דאכלתיה הוה מחוינא ליה לחכם ושרי לי ניהליה: כר' יהודה · דכתיב לראות מום לאחר שחיטה כדאמרינן בפרקין דלעילא: טבלים · מצי א"ל אי לאו דאכלת מתקנינא להו הלכך ינכה · ויין נסך שאינו נסך גרידא אלא ע"י תערובת נתנסך חבני ניהליה ואי הוה סהדר ליה הוה מותר בהנאתו כדרשב"ג דתנן וכו' הלכך ינכה: סליק פירקא

על אלו מומין · הסחוס שלועזים טנדרוס: מלא כרשינה · כמלא הכנסת גרגר של כרשינין: אבאי נשחטו על אלו מומין: פסח ועור · בלבד כתיבי: כתיב נמי כי יהיה בו מום סתם ריבה את אלו: ובטל ממלאכתו פסח אינו ראוי למלאכה: אלמה תנן נפגם אזנו דמשום הכי אינו בטל וקא הוי מום: כל מום רע ריבויא הוא ומרבי הני: חוטין · חניכים החיצונות הוי מום כי נגמטו משום דלא הוי בסתר דמיתחזי כדאכיל בעינא:

נושא/מבנה

בכור/טרפה
ב' מקרים, שנמכרו
ללקוחות ואח"כ נודע

נושא(המשך)
מכירת דברים
שנודע שהם
אסורים
• בכור
• טבל
• יין נסך
מחזיר מקצת
הדמים ללקוחות

מבנה
◇ קושיות לגבי
הדברים המוזכרים
לעיל - למה לא
מחזירים ללקוחות
את כל כספם
מאחר שלא היו להם
שום שווי למוכר

נושא
מומים שעליהן
שוחטין את הבכור.
הגמ' תשאל מאחר
שכתוב עיור ופסח
מנין לנו לרבות כל
מיני מומים נוספים

מבנה
△ קושיות על הא דאמר
"כל מום רע" ריבוי

* לקמן מאי מי'
"ואלו שאין
שוחטין עליהן..."

ודרשו לבכור (הבכור)
וכי יהיה בו מום
פסח או עור כל מום
רע לא תזבחנו
לה' אלקיך